

АНГЛІЙСЬКЕ ВЛАСНЕ ІМ'Я *JACK* І ПОХІДНІ ВІД НЬОГО ЕПОНІМИ: ГНІЗДОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

МАРІЯ ОСТАПЕНКО

Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України, Київ – Україна
mari_ost@ukr.net; ORCID: 0000-0002-6378-7467

ANGIELSKIE IMIĘ WŁASNE *JACK* I POCHODNE OD NIEGO EPONIMY: BADANIE GNIAZDOWE

MARIA OSTAPENKO

Institut Językoznawstwa im. O.O. Potebni Narodowej Akademii Nauk Ukrainy, Kijów – Ukraina

STRESZCZENIE. *Jack* to jedno z najbardziej rozpowszechnionych imion w krajach anglojęzycznych i dlatego stało podstawą do tworzenia wielu pochodnych eponimów. Brak kompleksowej rozprawy naukowej dotyczącej tego słowotwórczego gniazda określa aktualność danej pracy. Artykuł jest oparty na postulatach porównawczo-historycznego językoznawstwa, semantyki leksykalnej i onomastyki. Celem jest badanie struktury słowotwórczo-semantycznego gniazda, na szczycie którego znajduje się antroponim *Jack*. W wyniku przeprowadzonych analiz zostały wydzielone strukturalne typy wtórnych konstryktów gniazda i zasadnicze kierunki treściowej ewolucji podstawowego leksemu oraz jego apelatywnych form pochodnych, między innymi frazeologizmów. Wszystkie eponimy pochodne od imienia *Jack* podzielone były na następujące mikrogniazda: przedstawiciele przyrody ożywionej (osoby płci męskiej, rośliny, zwierzęta), obiekty przyrody nieożywionej (mechanizmy – jakiegokolwiek rzeczy, które zastąpiły czynności człowieka albo za pomocą których coś można zrobić) oraz część leksem określających wizerunek mężczyzny w kulturze.

Słowa kluczowe: *Jack*, eponim, pochodny leksem, antroponim, derywacja semantyczna, frazeologizm

THE ENGLISH PROPER NAME *JACK* AND ITS DERIVATED EPONYMS: WORD FAMILY RESEARCH

MARIIA OSTAPENKO

O.O. Potebnia Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv – Ukraine

ABSTRACT. The English name Jack is one of the most common names in English-speaking countries, which has become a derivate for a large number of derived eponyms. The lack of a comprehensive study of this word family determines the relevance of our research. The article is made within the framework of comparative-historical linguistics, lexical semantics, and onomastics. The article aims to explore the structure of the derivative-semantic word family with a stem anthroponym *eng. Jack*. As a result, the structural types of secondary word family constituents and the main directions of semantic evolution of the creative lexeme and its common nouns derivatives, including phraseological units, were identified. All derived eponyms of the name Jack were divided into the following micro-families: representatives of living nature (males, plants, animals), inanimate objects (mechanisms – any things that have replaced human labor or with which something can be done) and an intermediate link of lexemes denoting the image of a man.

Keywords: Jack, eponym, derived lexeme, anthroponym, semantic derivation, phraseology

Постановка проблеми

Під час аналізу лексикографічних джерел методом суцільної вибірки з метою виокремлення епонімів задля їхньої класифікації та встановлення основних семантичних параметрів епонімії було відзначено, зокрема, що деякі власні назви у плані творення епонімів є продуктивнішими за інші. До таких онімів в англійській мові належить ім'я *Jack*. Завданням цієї розвідки є характеристика власного імені *Jack*, а також словотвірний аналіз похідних епонімів та виокремлення їхніх характерних рис.

Стан опрацювання проблеми

Завданнями дослідження передбачено двосторонній підхід до висвітлення проблеми: усебічний аналіз лексеми *Jack* як продуктивної твірної одиниці та характеристика похідних слів – епонімів – відонімних лексем з переосмисленим значенням твірної основи. Перший підхід до аналізу лексеми *Jack* було здійснено у роботах С. Гарагулі [Гарагуля 2017], Д. Спіридонова, Л. Феоктістової [Спиридонов, Феоктистова 2012], та ін., у рамках дослідження

фразеології це ім'я згадується у працях З. Коцюби, культурологічний підхід до проблеми було реалізовано в роботі Л. Гріченко [Гріченко 2016]. Журналіст Чарльз Невін (*Charles Nevin*) у книгах *The Book of Jacks* (2008) та *Jack. Stories of Britain's favorite name* (2013) описав історію імені, похідні лексеми та найвідоміших носіїв імені *Jack*. Проте вчені, що досліджували власне лексему *Jack*, відмічали лише наявність похідних слів, не аналізуючи їх детально (з точки зору епонімії зокрема). Ті учені, які присвячували свої праці відантропонімним епонімам, зі свого боку не заглиблювались в історію імені *Jack* та його зв'язки з численними похідними лексемами. Ім'я *Jack* є одним із найпоширеніших імен на території англомовних країн (зокрема у Великобританії, Австралії, Новій Зеландії, Сполучених Штатах Америки), а похідні від цього імені епоніми представлені також ув інших мовах. Усі ці фактори визначають новизну та актуальність нашої розвідки.

Виклад основного матеріалу

За деякими свідченнями, ім'я *Jack* походить від старофранцузького *Jacques*, яке є зменшеною формою від латинського *Jacobus*. Останнє походить з гебр. יַעֲקֹב (*Ya 'qob, Ya 'aqov, Ya 'āqōb*). Лексема *Jack* вперше була зафіксована в англійській мові у 1218 році [Etym], проте зареєстровано і більш ранні вживання цього слова як паралельної форми до *Johan, Jan, John*. До того ж, Едвард Ніколсон (*Edward Nicholson*), філолог і голова Бодліанської бібліотеки Оксфордського університету, у своїй роботі *The Pedigree of Jack and of Various Allied Names* (1892) указує на відсутність зафіксованих прикладів використання імен *Jack, Jak, Jacke* чи *Jakke* як варіантів *Jacques* чи *James*, а також на відсутність задокументованого раннього зв'язку лексеми *Jack* та французького *Jacques*. Дослідник проілюстрував розвиток імені *Johannes* (класичне латинське ім'я, запозичене з івриту – *Yohanan, יְהוָנָן*) у *Jehan* (старо-та середньофранцузька непряма форма) та *Jan* (середньоголандська форма), до якого шляхом додавання суфікса *kin* (зменшувальний суфікс, вперше зафіксований наприкінці XII століття у власних іменах, запозичених з Фландрії та Голландії) була утворена форма *Jankin*, яка перетворилась *Jackin*, а потім скоротилась до *Jack* [Nicholson 1892, цит. за Starr].

Це ім'я було привнесене на територію Великобританії нормандськими завойовниками в XI столітті. Окупанти так іменували всіх місцевих жителів, хто не були такими ж пишними аристократами, як вони самі. На думку Чарльза Невіна, це могло стати причиною того, чому ім'я *Jack* стало настільки поширеним серед селян та слуг [Nevin 2013].

Розвиток значення імені *Jack* бере свій початок з кінця XIV ст., коли воно почало широко розповсюджуватись серед нижчих прошарків суспільства,

і вже у XVI ст. так могли звертатись до будь-якого представника чоловічої статі нижчих прошарків населення: *Call you me daughter? Now, I promise you // You have show'd a tender fatherly regard, // To wish me wed to one half lunatic; // A mad-cup ruffian and a swearing Jack, // That thinks with oaths to face the matter out* [Shakespeare: *The Taming of the Shrew*, act 2, sc. 1]. Пор. український переклад цього фрагмента: *Мене звете дочкою ви? а справді, // Ви щирі батьківську любов явили, // Що забажали одружить мене // з напівшаленцем, шибеником, хамом, // Що лайкою гадає все владнати* [Шекспір. Приборкання норвільвої. Переклад Юрія Лісняка] (усі виділені іменники могли використовуватись як характеристика типового носія імені *Jack*).

Jack як позначення представника нижчої верстви населення часто протиставлявся іменникові *gentleman* у значенні ‘освічений знатний чоловік’, що виражено у пареміях *Jack would be a gentleman if he had money; Jack would be a gentleman if he could speak French* (як бачимо, *Jack* не має грошей та не говорить французькою, на відміну від представників заможніших верств населення). Н. Бейлі (1721 р.), коментуючи ці прислів'я, стверджує: ‘Джек ніколи не стане Джендльменом ... Нехай навіть хтось і роздобуде так багато грошей, щоб купити маєток, він не буде у змозі купити навіть зернини благородства разом із ним; його низьке походження щоразу проявлятиме себе в його манерах: незграбних, неотесаних, неаристократичних. Другосортний Джендльмен, пихатий вискочка’ (цит. за [Коцюба 2010: 218]). В. Шекспір також обігрує протиставлення ‘*Jack – gentleman*’: *Since every Jack became a gentleman, // There's many a gentle person made a Jack* [Shakespeare: *Richard III*, act 1, sc. 3] – ‘Відтоді як в дворяни вийшов блазень – // У блазнів обертаються дворяни’ [Пер. Б. Тен] (пор. англ. *jack-pudding* ‘блазень’). У давньому прислів'ї (вперше зафіксованому у добірці прислів'їв Хаувела 1659 р.) *All work and no play makes Jack a dull boy* лексема *Jack* має значення ‘будь-який представник нижчих класів’. Іншим фразеологізмом, де *Jack* уособлює пересічного хлопця, є *A good Jack makes a good Jill* (пор. *A good husband makes a good wife*; тут *Jack* уособлює пересічного хлопця, а *Jill* – пересічну дівчину) (цит. за [Коцюба 2010: 359]). Словом *jackaroo* [OED] (<*Jack + kangaroo*) з кінця XIX ст. почали називати чоловіка, який прибув до англійських колоній для переймання досвіду ведення господарства (пор. відповідний фемінітив *jillaroo* [OED]; <*Jill + kangaroo*).

Ув обіг увійшли сталі вирази з лексемою *Jack*: *to play the jack* [OED] ‘грати дурника, робити невдалі витівки’, *every man jack / every Jack man* [Etym; OED] ‘кожен окремих чоловік’, *on one's jack* [OED] (скорочена форма виразу *on one's Jack Jones*) ‘самостійно’, *I'm all right, Jack* [OED] (приказка, що вказує на егоїстичну благодущність з боку мовця).

В Америці ім'я *Jack* використовувалось як загальне у зверненні до незнайомих (вперше було зафіксовано у 1889 році). Згодом із цим значенням лексема почала використовуватись і на території Великобританії [OED].

Розвиток значення імені *Jack* можна представити у такій послідовності: північнодавньофранцузьке ім'я, запозичене з гебрійської мови (до XI ст. на території материкової Європи) – англійський антропонім *Jack*, який нормандські завойовники принесли на територію британських островів і називали ним місцевих (XI ст.) – поширення імені, особливо серед нижчих прошарків населення (XI–XIV ст.) – звернення до будь-якого чоловіка з нижчих верств населення (XVI ст.) – звернення до будь-якого незнайомого чоловіка у США (XIX ст.), згодом і в Англії. Також з XVI століття почали фіксувати використання цього слова на позначення різних видів риб, з XVII століття – для різних птахів та ссавців, з XIX століття – для деяких рослин.

Віртуальні власні імена, яким властивою є приналежність до інвентарю системних одиниць і можливість індивідуалізуючого використання, англійський лінгвіст А. Гардінер називав «невтіленими» (*disembodied*), протиставляючи їх іменам, які вже мають унікальну референцію і через це вже є «втіленими», приміром, таким є ім'я британського управляючого Чарльза Бойкота (похідні епоніми англ. *boycott*, *boycotted*, *boycotter*, *boycotting* [OED]) [Gardiner 1957]).

Серед похідних епонімів імені *Jack* можна виділити такі загальні напрями семантичного розвитку: 1) слова, що використовувались для іменування чоловіків, 2) назви механізмів, що замінили людську працю, 3) назви тварин, 4) назви рослин. У рамках нашого дослідження ми поділили всі похідні епоніми за тематичним принципом на такі словотвірно-семантичні мікрогнізда: лексеми на позначення представників живої природи (особи чоловічої статі, рослини, тварини) та лексеми на позначення об'єктів неживої природи. Також було виокремлено перехідну групу антропоморфних зображень та механізмів, які мають вигляд представників живої природи. Усі похідні епоніми були утворені внаслідок основоскладання (чи словоскладання, що для слова *Jack* є тотожним). Варто зауважити, що групи похідних епонімів імені *Jack* корелюють з розвитком значення цього слова.

У словотвірно-семантичному мікрогнізді 'представники живої природи' було виокремлено такі підгрупи: особи чоловічої статі, тварини (сюди ж віднесено іменування риб), рослини. У рамках підгрупи 'особи чоловічої статі' однією із перших зафіксованих лексем є презирливе прізвисько *jackanapes* [OED]. Спершу це слово, згідно з OED, означало приручену мавпу, потім людину, яку зневажливо порівнювали з мавпою (пор. *Jack-an-apes is no gentleman* 'нахаба не стане джентльменом', 'мавпа-Джек не джентльмен'), потім із герцогом Саффолком через його герб. Вперше слово *jackanapes* [OED] було використане у середині XV століття як образливе прізвисько одіозного Вільяма де ла Поля, герцога Саффолка, який жив у часи Столітньої війни Англії та Франції. Свого часу він разом з графом Сомерсетом забрав собі всю владу в країні та фактично керував королем Генріхом VI. Вільям де ла Поль вів перемовини з французьким королем Карлом VII, щоб той віддав Маргариту Анжуйську

за Генріха VI. Французький король погодився за умови, що землі Анжу та Мену будуть повернені французам. Угоду підписали у Турі, але інформацію про передачу земель приховали від парламенту. Згодом у 1446 році всі деталі угоди стали відомі громадськості, щодо необхідності передання земель точились суперечки. Тим часом граф Сомерсет зазнав поразки у Нормандії. У 1449 році у поемі року герцог Саффолк був іменований ‘мавпячим грузилом’ – *the Ape-clogge* (у поемі всіх знатних чоловіків метонімічно називали за їхніми геральдичними символами – лебідь, колосся пшениці, підіймальна решітка; у той період геральдичним символом Вільяма де ла Поля було грузило для мавпи). Коли у 1450 році Нормандія, яку з труднощами завоював Генріх V, повернулася у склад Франції, і Столітню війну було програно, герцог Саффолк став уособленням поразки у цій війні (у свідомості громадян він був пов’язаний із землями, які відвоювала Франція), його арештували та засудили до вигнання, а потім стратили. У пізніших сатирах Вільям де ла Поль згадується вже як мавпа – *Jack Napes* (версія про зв’язок якогось Джека Нейпа чи Нейпса з мавпами не є вірогідною) [Richardson 2004].

З другої половини XVII ст. почали фіксувати використання лексеми *Jack* як фамільярне звернення до моряків, варіативно – *Jack- 'tar* [Etym; OED] (*tar* ‘смола’, ‘дьоготь’ використовувалась для покриття деревини для захисту від вологи, через що моряки часто з нею контактували). У жаргоні британських моряків словосполученням *Jack-ashore* [Etym; OED] (*ashore* ‘на берег’, ‘на березі’) іменували таких моряків, які, зійшовши на берег, сильно напивались. Іноді іменники *Jack- 'tar* та *Jack-ashore* використовувались в атрибутивній функції.

У середині XIX ст. вперше було зафіксовано використання лексеми *Jack* у зверненні до прислуги чоловічої статі, чоловіків на підробітках та випадкових роботах. Похідні лексеми: *steeplejack* [OED] ‘чоловік, який підіймається на високі споруди для здійснення ремонтних робіт’ (від англ. *steeple* ‘дзвіниця, шпиль’), *cheapjack* [OED] ‘продавець дешевих товарів низької якості на ринку’ (від англ. *cheap* ‘дешевий’), *lumberjack* [OED] ‘лісоруб’ (від англ. *lumber* ‘будівельний ліс, колоди’; іноді просто слово *jack* у цьому значенні). Під кінець XIX ст. лексема отримала значення ‘поліцай’, ‘детектив’. Можна припустити, що причиною мотивації таких лексем став метонімічний перенос ‘діяч-рід занять’, оскільки ім’я *Jack* було широко розповсюджене серед представників нижчих верств населення, які і були задіяні на цих роботах.

Лексема *Jack* також є елементом деяких сталих словосполучень: *Jack Adams* [OED] ‘дурень’, *before one can say Jack Robinson* [OED] ‘дуже швидко’, *Jack among the maids* [OED] ‘галантна людина, бабій’, *Jack in office* [OED] ‘дрібний чиновник’, *Jack of (at) all trades* [OED] ‘людина доладна до будь-яких справ’, *Jack Ketch* відомий ірландський кат (переносно ‘будь-який кат’), *Jack the Ripper* [OED] (цим псевдонімом було підписано лист людини, яка взяла на себе відповідальність за серію вбивств; внаслідок широкого висвітлення

подій у пресі ім'я стало відомим і було запозичене до багатьох романів та вистав як ім'я невідомого злочинця), *Jack Sprat* 'карлик' (герой англійських малих фольклорних жанрів), *Jack the Lad* 'крутий хлопець' (пов'язано з текстом однойменної пісні 1840-х років: *If ever fellow took delight in swigging, giggering, kissing, drinking, fighting // Damme, I'll be bold to say that Jack's the lad*; можливо, йшлося про Джека Шепарда, відомого англійського злодія) [Phrases and Sayings], *Jack Roller* 'злодій, який б'є та грабує людей напідпитку' (у XIX столітті в Америці так назвали невідомого хлопця, який *rolled drunks* 'обкатував п'яниць'; пор. вище про амер. Джека) [Phrases and Sayings].

Додаючись до слів, що позначають професію, рід занять, персоніфіковану річ чи характерну рису лексема *Jack* утворює квазіоніми – загальні назви, омонімічні власним назвам: *Jack bragger* [OED] 'нахаба', *Jack fellow* [OED] 'товариш', *Jack fiddler* [OED] 'шахрай', *Jack fool* [OED] 'дурень', *Jack jailer* [OED] 'тюремник', *Jack mate* [OED] 'товариш', *Jack meddler* [OED] 'медонос', *Jack Presbyter* [OED] 'пресвітер', *Jack Priest* [OED] 'священник'. Ці словосполучення, хоча і мають вигляд власних назв, проте можуть використовуватись відносно будь-якого представника вищевказаних професій, а їхнє апелятивне значення лишається прозорим для мовців [Лукаш].

Також ім'я *Jack* було розповсюдженим іменем персонажів та атрибутів англійського фольклору: *Jack Frost* [OED] (Дід Мороз, уособлює зиму), *Jack-in-irons* [OED] (міфічний гігант з Йоркширу, який полнеє на пустих дорогах, покритий ланцюгами, та носить голови своїх жертв), *Jack o'lantern* [Etym] (ліхтар Джека, героя ірландської легенди, який блукав після смерті по землі, освітлюючи собі шлях ліхтарем з гарбуза). Спочатку лексемою *jack o'lantern* позначали блукаючі вогні (інша назва *will-o'-the-wisp*, від *Will with the wisp* 'Вілл з пучком соломи або трави'), а вже згодом слово отримало значення 'голова з гарбуза'. Часто *Jack* був головним героєм казок та віршів, зокрема заголовним: *Jack and his friends* 'Джек та його друзі', *Lazy Jack* 'Лінивий Джек', *Jack and the Beanstalk* 'Джек та бобове стебло', *The adventures of Jack the Giant-Killer* 'Пригоди Джека, вбивці велетнів', *The House that Jack Built* 'Дім, який збудував Джек'.

На сучасному етапі розвитку англійської мови *Jack* є уособленням спритного та кмітливого хлопця з простого люду, який стикається з різноманітними викликами долі та виходить з них переможцем. Це можна проілюструвати вибором імен для головних героїв американських кінофільмів – *Jack Sparrow* (Джек Горобець) з *Піратів Карибського моря*, *Jack Dawson* (Джек Доусон) з *Титаніку*, *Jack Reacher* (Джек Річер) з однойменного фільму, *Jack Harper* (Джек Харпер) з *Облівіон*. Ці та багато інших персонажів кіно поширюють ім'я *Jack* по всьому світу.

У рамках підгрупи 'тварини' мікрогнізда 'представники живої природи' слово *jack* використовується для іменування різних тварин – осіб чоловічої статі

(‘яструб’), а також різних видів риб, зокрема ‘судак’, ‘помпано’, ‘щука’). Часто лексема *jack* використовувалась як скорочена форма слів *jackass* [Etym] ‘осел-самець’¹, *jack-rabbit* [OED] ‘заєць’ (стягнена форма *jackass-rabbit* ‘осел-заєць’ через дуже довгі вуха обох тварин), *jackdaw* [Etym] ‘галка; балакуча чи буркотлива людина’. Словосполученнями *poor/dry/dried Jack* [OED] та *Poor John* [OED] називають сушений хек. Мотивація утворення подібних лексем є неясною.

У рамках підгрупи ‘рослини’ мікрогнізда ‘представники живої природи’ слово *jack* має значення ‘первоцвіт’. Похідними епонімами цієї групи є *Jack-in-the-box* [OED], що позначає вест-індійське дерево *Hernandia sonora*, відоме своїми горіхами (про інші значення лексеми *Jack-in-the-box* йтиме мова нижче), *jack oak* [OED] – це листяне дерево, поширене у центральній та південно-східній частинах США, а *jack-by-the-hedge* [OED] – ‘кінський часник’. Тенденція називати рослини та тварини популярними народними іменами притаманна не лише англійській, а й іншим мовам, українській зокрема (пор. *Іван-чай* [ЕСУМ 1985, 2: 228], *васильок* [ЕСУМ 1982, 1: 337], *грицики* [ЕСУМ 1982, 1: 597], діалектні *данило* ‘айстра степова’ [ЕСУМ 1985, 2: 12], *іванчик1* ‘деревій’ [ЕСУМ 1985, 2: 228], *іванчик2* ‘трясогузка’ [ЕСУМ 1985, 2: 228] і подібні), проте причина такої мотивації не була встановлена.

Перехідним словотвірно-семантичним мікрогніздом похідних лексем є слова на позначення антропоморфних зображень осіб чоловічої статі. Зокрема у картярській грі *All-fours* ‘Всі четвірки’ так іменували козирного, а згодом і всіх інших валетів (інша назва гри – *High-Low-Jack*). Гру, подібну до ‘Всіх четвірок’ назвали *California/Californian jack*. Термін *jackpot* [OED] ‘джекпот’ увійшов у вжиток наприкінці XIX ст. і використовувався в одному з різновидів покеру, коли весь банк, що накопичувався у горщику (*pot*), можна було відкрити за допомогою двох або більше валетів (*jack*). У всіх інших іграх, у назві яких є *jack*, умовою для перемоги є валет. Комбінація туза пік та валета пік (*Jack of Spades* чи *Black Jack*), за яку у XIX столітті гральні заклади практикували збільшені виплати, дала назву грі *блекджек*. У грі *Jack-in-the-box* потрібно закрити ‘коробку’ з карт за допомогою двох валетів. Також лексема *Jack-in-the-box* позначає дитячу іграшку – Джека-стрибунця (за однією з версій появу цієї іграшки пов’язують із Джоном Шорном, який спіймав диявола У чобіт; пор. фр. *diable en boîte* [Le Parisien]). Слово *Jack-in-the-box* у цьому значенні дало назву мережі ресторанів, оскільки ця іграшка стала її символом. *Джеком* також називають фігурку людини, яка б’є у годинниковий дзвін – *Jack o’clock* (XV ст.) [OED], пор. фр. *jaquetart* [Larousse] ‘автомат’, ‘механізована фігура людини’.

З кінця XVI ст. почало формуватись словотвірно-семантичне мікрогніздо похідних лексем ‘об’єкти неживої природи’. з розвитком промисловості та

¹ Примітка. Якщо *jackass* вимовляється як [ˈdʒækæs], воно означає ‘осел-самець’, якщо як [ˈdʒækaːs] – ‘дурень’.

з появою різних механізованих пристроїв, які замінили людську працю, лексема *jack* почала використовуватись на позначення цих механізмів (наприклад, для пристроїв з лебідками або циліндрами, що обертаються; механізмів для обсмажування м'яса на рожні; дерев'яного каркаса для розпилювання деревини; підіймачів різного типу; механізму для знімання взуття; спеціального водяного двигуна для шахт і под.). Поєднуючись з іншими словами, лексема *jack* стала джерелом нових лексичних одиниць, що позначають механізми: *smokejack* [OED], *meatjack* [OED] 'пристрій для обертання рожна, що його приводить у дію гаряче повітря у димоході'; *lifting-jack* [OED], *jack-screw* [OED] 'підіймач'; *jackboot* [OED] 'чобіт вище коліна' (похідна лексема від *jack* 'механізм для знімання взуття'), *jackhammer* [Etym] 'відбійний молоток', *jacklamp* [OED] 'рудникова лампа', *jack-knife* [Partridge]. Як показують приклади, лексема *jack* позначає, головним чином, різноманітні пристрої, здебільшого механічні. Узагалі цим словом могли називати не лише будь-який невідомий пристрій, а і будь-яку частину механізму.

Лексема *jack* побутує у різних сучасних мовах зі значенням 'роз'єм для штекера' (у деяких мовах також у значенні 'штекер'): англ. *jack plug*, укр. *джек*, *мініджек*, *мікроджек*, пол. *jack*, *minijack*, *microjack*, фр. *jack*, нідерл. *jackplug*, норв. *Jackplugger*.

Іноді з допомогою лексеми *jack* передають відтінки значення, наприклад, 'менший, ніж оригінал', 'маленький': *jack-arch* [OED] 'арка товщиною в одну цеглину', *jack-rafter* [OED] 'коротша балка', *jack-timber* [OED] 'коротший брус' і под. (застаріле значення слова *jack* – 'невелика кількість чогось'). Сленгове значення лексеми – 'гроші', 'таблетка героїну' [OED].

Висновки

Розвиток значення власного імені *Jack* (як і похідних від нього епонімів) можна представити у такій послідовності: 1) неаристократ (на відміну від норманів-завойовників); 2) селяни, обслуга (оскільки серед представників нижчого класу ім'я *Jack* було широко розповсюджене); 3) будь-який представник чоловічої статі. Значення 'селяни, обслуга' у час активного впровадження механізмів у вжиток дало поштовх появи значення 'механізм, який виконує людську роботу' (більшість механізмів, що мало у своїй назві *jack*, замінили роботу представників нижчих прошарків населення). Згодом відбулась генералізація значення – 'будь-який невідомий пристрій/частина пристрою'.

Усі похідні епоніми імені *Jack* можна умовно поділити за семантичним принципом на такі мікрогнізда: представники живої природи (особи чоловічої статі, рослини, тварини); об'єкти неживої природи (механізми – будь-які речі, які замінили людську працю або з допомогою яких щось можливо зробити).

Проміжною ланкою для цих двох груп виокремлено значення слова *jack* як зображення чоловіка (і всі похідні лексеми, такі як назви картярських ігор і под.).

Внаслідок компонентного аналізу лексеми *Jack* та її похідних (що не було основним завданням дослідження, проте було принагідно застосовано) вдалося виокремити такі основні семи власного імені, які були потім виявлені у численних похідних: 1) представник чоловічої статі; 2) будь-хто (будь-що, будь-який); 3) механізм; 4) незначний. Поєднання сем ‘представник чоловічої статі’ та ‘незначний’ реалізовано в імені *Jack* у значенні пересічного представника нижчих верств населення. Джек є типовим героєм англійського фольклору (як Іван українського, а Jacques французького). На сучасному етапі розвитку англійської мови превалює значення імені *Jack* як спритного та кмітливого „свого” хлопця, який вміло долає всі життєві негаразди та зрештою отримує винагороду.

Лексема *Jack* є дуже продуктивною у плані творення епонімів, проте мотивація утворення похідних слів у більшості випадків лишається неясною. Для групи ‘особи чоловічої статі’ можна припустити метонімічний перенос ‘діяч – рід занять’, для мікрогнізда ‘об’єкти неживої природи’ – метонімічний перенос ‘діяч – пов’язане з діячем’, проте для лексем із груп ‘тварини’ та ‘рослини’ узагальненої мотивації встановлено не було. Можна припустити, що причиною появи численної кількості похідних слів є широка розповсюдженість імені *Jack*, а також звичка носіїв англійської мови використовувати цю лексему на позначення будь-кого та будь-чого незнайомого.

Список використаної літератури

- Гарагуля С.И., *Раскрытие содержания английских фамильных имен в лингвокультурологическом словаре*, [в:] „Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия Филология. Журналистика”, 2017, 17 (2), с. 170–174.
- Єрмоленко С.С., *Лінгвістичний опис епонімії: параметри й проблеми*, [в:] „Мовознавство”, 2018, № 4, с. 10–27.
- Коцюба З.Г., *Універсальне і національне в паремійних фондах мов європейського ареалу (лінгвокультурологічний аспект)*, Дис... д-ра наук: 10.02.15, Київ 2010.
- Лукаш Г.П., *Словник конотативних власних назв*, Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017.
- Лукаш Г.П., *Чайковський, Достоевський, Носовський та інші: про квазіоніми в сучасному мовленні*, [в:] Електронний ресурс: http://conf-ampr.diit.edu.ua/AMPR_16en/paper/view/3830/714 (20.06.2021).
- Отин Е. С. *Словарь коннотативных собственных имен*. Донецк: ООО „Юго-Восток, Лтд”, 2004.
- Спиридонов Д.В., Феоктистова Л.А., *К сопоставительному изучению семантических дериватов личного имени: рус. Иван, польск. Jan, фр. Jean*, [в:] „Этнолингвистика. ономастика. Этимология: материалы междунар. науч. конф., 8–12 сентября 2012 г.”, отв. ред. Е. Березович, Екатеринбург: изд-во Урал. ун-та, 2012, с. 257–260.

- Суперанская А., *Апеллятив – онома*, [в:] „Имя нарицательное и собственное”, отв. ред. А.Суперанская, Москва: Наука, 1978, с. 5–32.
- Gardiner A., *The Theory of Proper Names: A Controversial Essay*, London–New York: Oxford University Press, 1957.
- Lebouc G., *2500 noms propres devenus communs. Dictionnaire étymologique d'éponymes, antonomases et hypallages*, Bruxelles: Avant-propos, 2011.
- Nevin C., *Jack: Stories of Britain's favorite name*, New York: Random House, 2013.
- Phrases and Sayings*, [в:] Електронний ресурс: www.phrases.org.uk (20.06.2021).
- Richardson D., *Plantagenet ancestry: a study in colonial and medieval families*, Baltimore, MD: Genealogical Publishing Co., 2004.
- Starr B., *The reference for the name Jack*, [в:] Електронний ресурс: <https://zodiackillerrevealed.wordpress.com/2018/11/13/the-reference-for-the-name-jack-along-with-the-letter-j-shows-up-in-quite-a-few-places-within-the-zodiacs-cards>.
- Stern G., *Meaning and Change of Meaning: With Special Reference to the English Language*, Westport: Greenwood Press, 1975.

Spysok vykorystanoi literatury [References]

- Garagulya S.I., *Raskrytie sodержaniya anglijskix famil'nyx imen v lingvokul'turologicheskom slovare [Revealing the Content of English Family Names in a Linguocultural Dictionary]*, [v:] „Izvestiya Saratovskogo universiteta. Novaya seriya. Seriya Filologiya. Zhurnalistika”, 2017, 17 (2), s. 170–174.
- Yermolenko S.S., *Linhvistychnyi opys eponimii: parametry u problem [Linguistic description of eponymy: parameters and problems]*, [v:] „Movoznavstvo”, 2018, № 4, s. 10–27.
- Kotsiuba Z.H., *Universalne i natsionalne v paremiinykh fondakh mov yevropeiskoho arealu (linhvokulturolohichnyi aspekt) [Universal and national in the paremia funds of the languages of the European area (linguocultural aspect)]*, Dys... d-ra nauk: 10.02.15, Kyiv 2010.
- Lukash H.P., *Slovyk konotatyvnykh vlasnykh nazv [Dictionary of connotative proper names]*, Vinnytsia: DonNU imeni Vasylia Stusa, 2017.
- Lukash H.P., *Chaikovskiy, Dostoevskiy, Nosovskiy ta inshi: pro kvazionimy v suchasnomu movlenni [Tchaikovsky, Dostoevsky, Nosovsky and others: on quasi-names in modern speech]*, [v:] Elektronnyi resurs: http://conf-ampr.diiit.edu.ua/AMPR_16en/paper/view/3830/714 (20.06.2021).
- Otin E.S., *Slovar' konnotativnykh sobstvennykh imen [Dictionary of connotative proper names]*, Doneck: OOO “Yugo-Vostok, Ltd”, 2004.
- Spiridonov D.V., Feoktistova L.A., *K sopostavitel'nomu izucheniyu semanticheskix derivatov lichnogo imeni: rus. Ivan, pol'sk. Jan, fr. Jean [On the comparative study of semantic derivatives of a personal name: rus. Ivan, Polish. Jan, fr. Jean]*, [v:] “E'tnolingvistika. onomastika. E'timologiya : materialy mezhdunar. nauch. konf., 8–12 sentyabrya 2012 g.”, отв. ред. Е. Березович, Ekaterinburg: izd-vo Ural. un-ta, 2012, s. 257–260.

- Superanskaya A., *Apellyativ – onoma [Appellative – Onoma]*, [v:] “Imya naricatel’noe i sobstvennoe”, otv. red. A. Superanskaya, Moskva: Nauka, 1978, s. 5–32.
- Gardiner A., *The Theory of Proper Names: A Controversial Essay*, London–New York: Oxford University Press, 1957.
- Lebouc G., *2500 noms propres devenus communs. Dictionnaire étymologique d’éponymes, antonomases et hypallages*, Bruxelles: Avant-propos, 2011.
- Nevin C., *Jack: Stories of Britain’s favorite name*, Random House, 2013.
- Phrases and Sayings*, [v:] Електронний ресурс: www.phrases.org.uk (20.06.2021).
- Richardson D., *Plantagenet ancestry: a study in colonial and medieval families*, Baltimore, MD: Genealogical Publishing Co., 2004.
- Starr B., *The reference for the name Jack*, [v:] Електронний ресурс: <https://zodiackillerrevealed.wordpress.com/2018/11/13/the-reference-for-the-name-jack-along-with-the-letter-j-shows-up-in-quite-a-few-places-within-the-zodiacs-cards/>.
- Stern G., *Meaning and Change of Meaning: With Special Reference to the English Language*, Westport: Greenwood Press, 1975.

Список використаних джерел

- Етимологічний словник української мови*, в 7 томах, гол. ред. О.С. Мельничук, Київ: Наукова думка, 1972–2012.
- Dictionnaires français Larousse*, [v:] Електронний ресурс: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais> (18.09.2021).
- Online Etymology Dictionary*, [v:] Електронний ресурс: <https://www.etymonline.com/> (04.12.2020).
- Oxford English Dictionary*, Oxford English Dictionary Second Edition on CD-ROM (v. 4.0) 15.04.2021).
- Le Parisien*, [v:] Електронний ресурс: <http://dictionnaire.sensagent.leparisien.fr/> (05.05.2021).
- Partridge E., *Origins: An Etymological Dictionary of Modern English*, Front Cover, Routledge, 1966, [v:] Електронний ресурс: https://www.bulgari-istoria-2010.com/Rechnici/An_Etymological_Dictionary_of_Modern_English.pdf (03.10.2021).

Spysok vykorystanykh dzherel [References]

- Etymologichnyi slovnyk ukrainskoi movy [The Ukrainian etymological dictionary]*, v 7 tomakh, hol. red. O.S. Melnychuk, Kyiv: Naukova dumka, 1972–2012
- Oxford English Dictionary*.
- Dictionnaires français Larousse*, [v:] Електронний ресурс: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais> (18.09.2021).
- Online Etymology Dictionary*. [v:] Електронний ресурс: <https://www.etymonline.com/> (04.12.2021).

- Oxford English Dictionary*, Second Edition on CD-ROM (v. 4.0) (15.04.2021).
Le Parisien, [в:] Електронний ресурс: <http://dictionnaire.sensagent.leparisien.fr/> (05.05.2021).
Partridge E., *Origins: An Etymological Dictionary of Modern English*. Front Cover, Routledge, 1966, [в:] Електронний ресурс: https://www.bulgari-istoria-2010.com/Rechnici/An_Etymological_Dictionary_of_Modern_English.pdf (03.10.2021)

Умовні скорочення

- ЕСУМ – Етимологічний словник української мови
Etym – Online Etymology Dictionary
Larousse – Encyclopédie et dictionnaires gratuits en ligne
OED – Oxford English Dictionary

Umovni skorochennia [References]

- ЕСУМ – Etymolohichnyi slovnyk ukrayins'koyi movy [Etymological dictionary of the Ukrainian language]
Etym – Online Etymology Dictionary.
Larousse – Encyclopédie et dictionnaires gratuits en ligne [Encyclopedia and free dictionaries online].
OED – Oxford English Dictionary.

